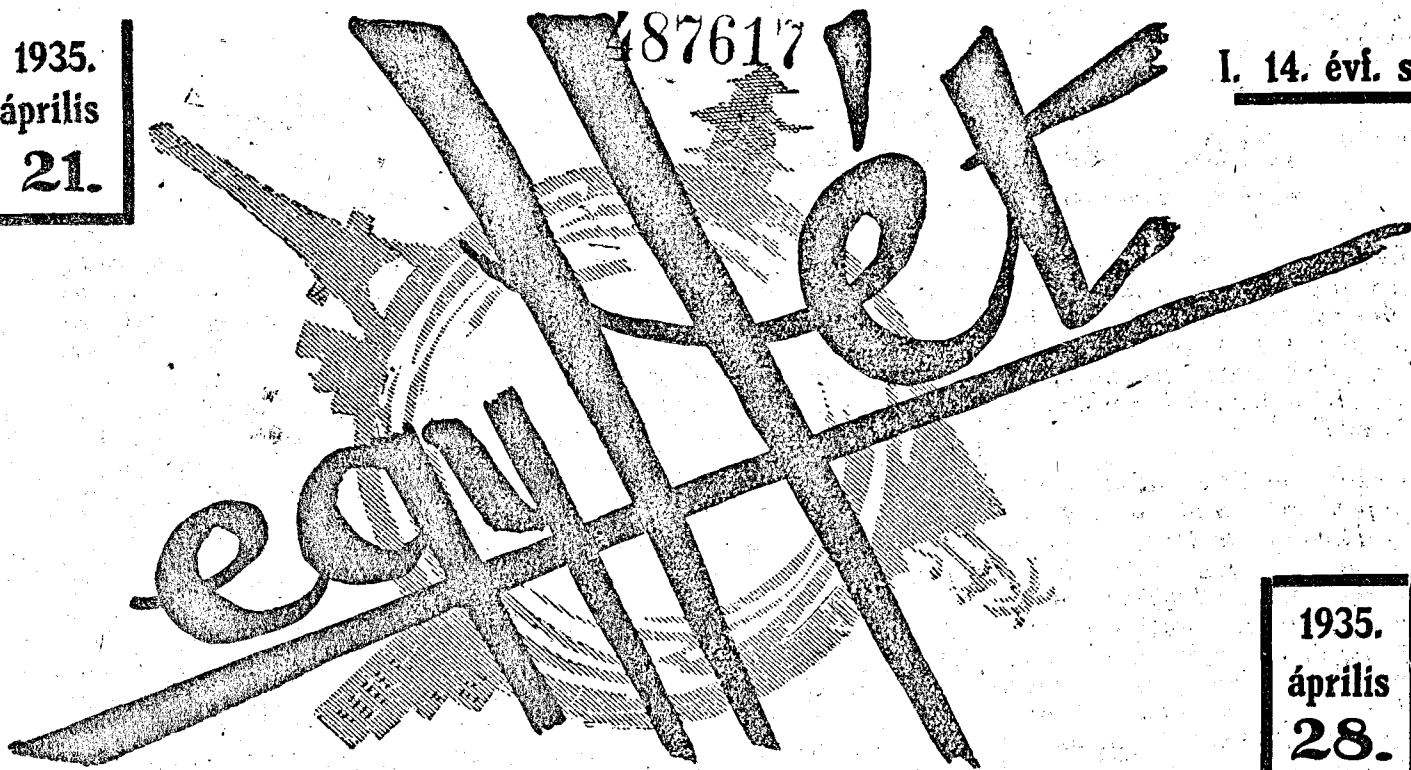

1935.
április
21.

I. 14. évf. sz.

1935.
április
28.

BÁRDOS LÁSZLÓ HETILAPJA

B. L.: **A béke pillérei**

Salamon Ernő: **A zsidó költő**

Diós: **Az egyház és a háboru**

L. Mousniac: **A mai színház és a sztá-
rokká maszkirozott kokottok**

**Munkásmozgalmi front: A cluji szabók
és az oradeai pincérek**

Nemes István: **Halgar ultra**

Sértő Kálmán: **Meghalt az apám**

Géra Andor: **Farkas Károly élete és halála**

Korvin Sándor: **A haladó író és olvasója**

Hitler és a szociális előrehaladás. -- Európai lapszemle. -
Szerkesztőségi posta. -- Leon Alex: Munkanélkül, (vers), stb. stb.

A béke pillérei

Amikor a magyar—jugoszláv ügyet tárgyalta a népszövetségi tanács és kielégítő megoldást hozott, lidércnyomástól szabadult fel a világ. Laval pedig kijelentette: „Könyökünkkel suroltuk a háborút!”

Annak a tanácskozásnak, amely a napokban zárult le Genfben még döntőbb jelentősége van és ha a magyar—jugoszláv viszály veszélyeztette a világbékét, a német fegyverkezés egyenesen belevitte Európát a háboru előszobájába. A sajtó ama része, amely hajlamos a romantikára, sőtét konkluziókat vont le abból az egyetlen tényből, hogy Éden, aki napok alatt jutott el Berlinton Moszkváig és Varsótól Prágáig, visszaérkezve Londonba jejes bogrogatásokat rakosgat a szívére.

Mit kellett látnia, hallania, megtudnia, egy diplomatának, akit annyira elfárasztott, megriasztott egy politikai küldetés, hogy baja támad a szívével? Aki diplomatának készül bizonyára arra is számít, hogy ama sokat emlegetett boszorkánykonyhákban olyasmit is főznek, amitől rosszul lesz egy-egy nép. Éden előtt valószínű, hogy világossá vált, amire Berlinben készülnek, attól meggebedhet az egész világ, az egész emberiség.

Nyilván tetszetős formula volt kezdetben a „Themse” partján Rosenberg Alfred, a német külügyi hivatal oroszballi származású vezetőjének az a konceptusa, amely kelet felé mutat. Amióta a francia nagyvezérkar belátta, hogy az igazi ellenség nem a Kreml, ahol egy áldozatok árán is békét kívánó rendszer dolgozik építő tervein, amelyek az emberi boldogulás ügyét szolgálják, hanem a Wilhelm-Strassén székel, ahol a régi német urak által, bankárok és iparibárok pénzén feltölt kalandor demagógia kész minden gátlás nélkül lángba és vérbe borítani Európát csak azért, hogy érvényesüljön a teuton katonai szellem és új hatalmi érdekektől döngjön a junkermell és friss profitoktól duzzadjanak még jobban a némét nagytöke mohó trezorjai,

anglia szívesen állott volna egy olyan elgondolás élére, amely távolkeleti nagy konkurensét, Szovjetországot dobja oda Hitler és kalózái prédájának. Azonban a német fegyverkezés örületes mértéke, a közvetlenül küszöbre dobott bécsi kaland, Ausztria megszerzése, amely az olaszokat hozta lázba, a szudetta németekre is étvágyra gerjedt német militarizmus olyan hihetetlen ambíciókat árult el, amely a munkásáruló MacDonaldot is mélységesen megdöbbsentette annyira, hogy miután Éden megszerezte biztosítékait Moszkvában, Anglia lemondott a hitlerizmus további készpénzfizető istápolásáról. Baldwin jelmondata győzött, aki szerint Anglia határai a Rajnánál kezdődnek.

A főpatronátus frontváltotalása természetesen vonta maga után, hogy a lengyelek nem maradhattak egyedül annak az új német birodalomnak az oldalán, amely csak egyidőre mondott le a korridorról, csak egyidőre vette le a szemét Elzászról, csak éppen arra az időre ígért janusarcával Nyugat

felé békét és bünbánatot, amíg elgondolása szerint elvégzi kelet-európai feladatát, ledöntve Oroszországot és kiszakítva a szovjettestből a gazdag Ukrajnát. Azt az Ukrajnát, amelynek a koronájára már részvénytársaságot is alapított egy Habsburg főherceg s a részvénytársaságot éppen most likvidálja a párisi ügyész ség...

Strézában Anglia, Olaszország és Franciaország, Genfben Szovjetország a kisanfant és a Balkánszövetség blokkja került szembe Németországgal és azzal a néhány államocskával, amelyeknek az urai a béke megbontásában látnak jövőjük egyellen reménységét. A béke pillérei egyelőre erősebbnek bizonyultak, mint a berlini bombavetés. Már szövegezik azokat a gazdasági és pénzügyi rendszabályokat, amelyeknek alkalmasnak kell lenniük arra, hogy megfékezze azt a barna terrort, mely kész volna minden pillanatban odadobni az emberiség millióit egy újabb világháboru aranyat és vért izzadó molochjának. (bl)

... Milyen botor dolog is, hogy éppen azok, akik a liberálizmust lehangosabban idézik ítélőszékük elé, nem gondolják meg, hogy a hitlerizmus ép oly importcikke napjainknak, mint Széchenyi idejében a liberális eszmekör. Akkor Made in France volt a védjegy, ma Made in Germany, csak a mai áru sokkal nivótlanabb. Azt Lamar-tine-oh csodálatos képei vitték széjjel a világon, ezt legjobb esetben Göbbelsék indulatrohamai. A hitlerizmus imádata csak azért, mert antiszemitizmust tartalmaz, vétkes és ostoba... Azok pedig, akik a szociális haladás tényét csodálják, még mindig benne, hasonlatosak a csillagnézők-höz, akik olyan csillag tüzét csodálják, mely — az astrológia tud rá példát — önmagában már rég kihamvadt. Hol van a hitlerizmus szociális előrelépése, „a második szociális forradalom”? Hol van a tavalyi hó? (Magyarság, 1935 március 31. Katona Jenő vezércikke.)

Salamon Ernő:

A zsidó költő

Az év, amelyben éltünk kell, nagy idő jeleit viseli. A világ nem emlékezhet tíz év előtti arcára. Minden elmúlt évtől nem év, hanem egész korszak választ el. Ebben a rohanó korszakban, az ember bokáját, testét erős szálak kötözik: hagyomány, emlék, eldöntet, szokás, szabályok. Annak, aki nem akar elmaradni az időtől, mindennap el kell szakadnia valamitől.

*

A zsidóság nagy része haladt az idővel. Maradi volt mindég, örök duzzogó, fenhéjázó, nem akart elkeveredni a körülötte élő népekkel. Igaz, meg is volt az oka rá. Jövevény volt, messziről jött, egyáltalán nem kívánatos idegen. Elkerült és kiséprűzött volt, gettóbaszorított és megálázott, minden szenvedés által megpróbáltatott. Kalmárélete elaprózva a mindennap aggodalmain, gondjain, egyik napról a másikra vánszorgott, nem jutott ideje arra a zsidónak, hogy körülnézzen országát tájain, városain.

Egész élete egy uccában zajlott le, kevés volt olyan, aki az országutat róttá, a nép alja csak egyetlen jóismerőse legtöbbször szobája négy fala volt, családjá vadidegen, könyvei csak melódiájukban ismerősek, zavaros körmondataikat, körmönfont érveléseiket az ájtatosok legnagyobb része alig értette, csak dudolta furcsa fejhargonon éj s nap. S ha nem ismerte saját maga életét, hogy ismerte volna hát azoknak életét, akik idegenek voltak a számára, mert azt akarta, hogy idegenek legyenek? A sorozatos üldözés, megszégyenítés tűzénkovácsolt rosszakaratu bizalmatlansággal nézett mindenkire, aki nem tekintett szíjjakat balkezére, minden reggel a szombatot kivéve, nem imádta az ő istenét, nem vallotta fanatikus, keleti hitét, nem élt apró, sok tekintetben barbár szokása szerint.

„En külömb vagyok, mint ti valamennyien, ha meg is aláztok engem. Ti beszenyezitek magatokat a sertéssel, amely előtt én kiköpök. Mi közöm hozzátok és mi közöttök hozzám...” valahogy így beszélt nagyapám, ha nem beszélt így, a szavak értelmében élt, míg élt.

Hogy Jánoabá, vagy Kovács lakásában éppen olyan gyakori volt a gyermekek betegsége, megundorodás, ebéd s vacsora nélkül folyt nap, mint Rosenzweignál, vagy Kohn korcsmárosnál, hogy a krajcár éppen olyan ritka és rövid ideig maradó vendég volt mindkét helyen, hogy Szabóné karját könyökig szintén a szóda ette, arra az én nagyapám nem gondolt. Hajnali háromtól, esti vakulásig dolgoztatta őt Hirschhern a nagyfejű vállalkozó, de szava se esett, ette hagymáját, fuszujkáját, fujta esti, reggeli imáját békességesen, dehogy gyűlölte volna Hirschhornt, dehogyis, nagyokat köszönt neki s ha valamelyik hozzátartozója elhalt a nagyfejűnek, mosta a megboldogultat, vitte a gyalultatlan koporsót és állt vigyázban istene előtt és könyörögött hozzá szívesen az ur rokonáért is.

Azonban mindegy volt neki, Szabó Péter munkás, vagy Varjassy birtokos, vagy Hétfalvi gyáros, nem éltek számára, nem méltatta őket csak megvetésére, langyos erőtlén, de néha sziklaszirárd gyűlöletére. Szabó Péter munkással cipelte a fát együtt a tizenhatórás munkanapon, rendezte a kását, de ha huját fujtak, elvált másnap reggelig, bucsuzáskor, vagy pihenőidőben, alig volt barátságos szava, szíves kérdése sohasem.

Szabó Péter házában sohasem tette be a házat, hogy is tehette volna, annak a háznak ajtófélfáján nem volt ott a tekercs, a relytélyes imákkal. Szabó Péter házat még a máramarosszigeti vándorkoldus is elkerülte, ha szakállával, szomorúságával és rendíthetetlen élniakarásával bebotorkált a telepre kéregetni.

*

Szabó Péter pedig irigyelte, félté, tisztelte és egyben megvetette a zsidót. Könnyű volt ezért uszítani, „hep”ezett ő tiszta szívből és teleporokból, ha látta falva, vagy telepszidáját futni, hosszú félénk lépésekkel, hátát mintegy menekítve az útlegektől, vagy ha látta hízlekedőn bizalmaskodni, ha hallotta alázatosan válszolni. Éppen ezért hepezett és hitt a zsidók husvétii vérmulatságiban, elhitte, hogy a koszos zsidó az oka minden bajnak és elment lejsz-

vel pogromokat rendezni s beleturt a hagymás szegény hajlékba és telekáromkodta a péntekesti nyugalmat, a szombaldélutáni álmatag tétlenséget s végül házatájához vitte ki a dombra az elzsákmányolt dohos pergamentet, amely felett éjjzakáról-éjszakára tanult a zsidó, nagy kiáltozások nélkül szülő felesége mellett, sápadt, nagyszemű koravén gyermekei körében.

*

Amikor édesapám annyi idős volt, mint én, egyetlen célja az volt, hogy kis vállalkozást könyököljön ki valahol, valamilyen kis anyagtéren és a lehető leg’csöbben használjon ki munkásokat és parancsolgasson nekik. Nekem nincsennek ilyen vágyaim. Én szeretnék szabad emberek között, szabadon élni. Ebből az összehasonlításból adódik, hogy apám másvalamilyenkor, másféleképpen gondolkozó embere volt, mint én. Mi ketten szemben állunk.

Soha elszántabb, fiatal, erősebb öreggel szemben.

— Nem kellenek nekem a te dolgaid, mi közöm hozzájuk? Imaszíjjaid kellemetlenek, céljaikat sem látom. Érthetetlen imákat mormolsz, jehetetlen hangszullyal.

— Fájnak nekem fiam a te szavaid. Apám és nagyapám így tanított, így, ezt kell csinálnod, csináld te is, ha apád mondja.

— Mi nem érthetjük meg egymást. Érts kérlek a szavamból. Tudom mit beszélek. Istened ósdi. Jobbat tudok: a becsület. Ünnepnapijaidon mások dolgoznak. Körülöttem mindenki sűrűg, forog, csak én üljek, hogy irigyellenek, vagy megvessenek? Nem kellenek nekem a te dolgaid értsd meg, hogy miért. Te nem láthatsz babonáidtól, nem léphetsz felém, magad hurkoltad meg lábaid, kezeid. Nem kell nekem a te hagyományod, azért mert fegyver. Fegyver irigyeid kezében, a rád-uszítottak kezében, őrülgy az uszítóknak.

— Fiam, fiam, meggyűlölted népedet? Cserben hagysz bennünket, idegen istenhez pártoltál?

— Jobban szeretem a népem, mint ahogy te egyáltalán meg tud-

nád érteni. Kedves nekem szomorúsága, szenvedései, az ünnepnepok ragyogó fehér asztalának hangulata bárhogy is akarom, nem mosódik ki emlékeimből, a világ legjobb anyja a zsidó anyának kotlós melegségét, féltését nem kergethetem el magamtól. De gyűlölöm Mojset, te is ismered, aki feleségét zaharincsempészésre biztatja, gyermekeit szombat kivételével, télben is mezitlább járattja, maga pedig ül és dűnnyög az orra alatt. És semmi közöm azokhoz, akik szívesen vállalják a besugói állást, akik százszor térdet hajtanak, de nem egyenesednek ki egyszer sem. És miközben legyen nekem tanult, felvilágosult embernek ahhoz a páphoz, aki a halott mellett esketeti meg hiveinek feleségeit, hogy szombaton nem tesznek a tűzre és nem mennek a piacra, mert ők az okai annak, hogy mostanában több zsidó hal meg és több szenved?

— Idejutottam öreg fejemmel? Erre tanítottalak? Ezt láttad tőlem? Papjainkat sértegeted? Ha nem szeretnétek, kiátkoználak családomból, fajomból. De felelj meg valamire. Hogyan lehet az, hogy azokat is, akik pedig elhagyták az ősi szokásukat, sőt inkább azokat üldözik most a numeruszokkal?

— Először is a numeruszok nem csak ellenünk irányulnak. Az összes kisebbségek ellen. De a példát, a lehetőség varázsát a zsidóság vetítette az uszítók elé. Nézd meg Szabó Péter, ha elmegyek hozzá és elbeszélgetek vele, a mi dolgainkról, a közös dolgainkról, szívesen hallgat rám és beszélget velem és nem jut eszébe idegennek tudni engem, és neki mind beszélhetnek a numeruszról. Csak így élhetsz meg népeddel együtt. Vond le szenvedésed tanulságait és keresd meg az idegen szívek kapuit. De azokhoz csak úgy érhetsz el, hogy amint a neked idegenek is, magad is elhajtod felesleges batyudat, babonáid, hagyományaidat, — amelyet sokat szenvedett vak eleid aggattak rád.

Többé, kevésbé így beszélünk és így gondolkozunk valamennyien mai zsidó származású fiatalok. A ma élő haladó zsidóköltő választhat: az öreg házórzó eb csontos, odus életét viszi e tovább, vagy pedig a fiatal farkasokkal tart együtt, a fiatal farkasokkal, amelyek vissza se csaholva rontanak neki a sziklás, havas, dermesztően egyedül rengetegnek, ahol éhenhelhetnek ugyan, de szívük utolsó veréséig szabadok lehetnek.

A választás erős, meggyőződött ember számára soha sem volt könnyebb. Ha kiáll, csak a hagyományával szakít, amelyek ránehezednek, hiszen illatukban fiatalsága édes emléke álmodik, csak a szüleit, rokonságát, ismerőseit tagadja meg, csak egy földalatti terrorszervezettel

kerül szembe, amely körmeszakadtáig védi-népe multját és ostoba hagyományait, csak lehurrogni fogják, csak megkövezik, csak régi országszokás szerint szembeköpdösik, deha meg-lapul, saját maga előtt bukik el és azon osztály előtt, amelyen a szem-eit tartja.

Gärtner Julia: Pillanatsfelvételek a cluji szabósztrájkáról

A drágaság rohamléptekben nő és érezteti hatását mindenfelé. Kihallszik a Dermata zugó gépei, a csizmadiák dikicsei és a szabók varrógépei közül. A hangulat hetek óta sztrájk felé érik, sőt, mondhatjuk, hogy a szabósztrájk előzményei már az őszi hónapokra nyulnak vissza. A férfi-szabómunkások már akkor sztrájkban álltak egy hétig és 20 százalékos béremelést sikerült kiharcolniuk. A béremelésen kívül elérték még azt is, hogy a kellektív szerződés a munkások részéről bérrevízió alá vehető. E félig sikerült sztrájk után a holt szezon keserves hónapjai következtek, amikor a szabók napokig nem dolgoznak, hetekig fizetés nélkül lézengenek.

Az ugrásszerű drágulás megint aktuálissá tette a szabók követeléseit. Már egy héttel ezelőtt a férfiszabó munkások 20 százalékos béremelést kértek, a munkaadók ezt visszautasították. Tárgyalások indultak meg, amit a munkások feszült figyelemmel kísértek. E sorok írója a tárgyalások folyamán bennjárt egy nagyobb konfekció üzemben. Két inas beszélgetett.

— Gazdánknak sikerült a tárgyalásokat kitolni. A munkások — várnak egy hetet — mondta az egyik.

— Pedig sokkal jobb volna most megcsinálni! Itt a szezon, sok a munka, szükség van ránk! — felelte a másik.

Ez volt az általános hangulat: a béremelést most kell csinálni.

A férfiszabó munkás keresett hetenként minimálisan 250-300 leit, maximálisan 1000-1200 leit, azonban ez a maximális bér ritka, átlagosan egy elsőosztályú férfiszabó munkásnak az átlagos keresete nem haladta meg a heti 7-800 leit. Természetesen ebből még levonják a fél betegsé-gélyzöt és az adót.

A nőiszabó munkások bére sokkal alacsonyabb. Ők szervezetlenek voltak eddig s a fizetések letörését nem védtek kollektív szerződések. Minimális hetibér a nőknél 125-150 lei. A maximális 500-550 lei.

A férfi munkások bérharcához a

nők is csatlakoztak, ők is kértek 20 százalékos béremelést.

Női szabóiparban eddig szervezetségnek, sztrájknak hire-hanva sem volt s így hát nem csoda, hogy az ilyesmihez nem szokott munkaadók között a sztrájk óriási pánikot keltett.

— Képzeljék el! — panaszkodtak kuncsaftjaiknak. — Ilyen szemtelenséget! Epp most sztrájkolnak! A szezon idején! Miért nem sztrájkoltak februárban, amikor nem volt munka?! Akkor még mi is örültünk volna.

— Sajnos nem tudom megcsinálni a kosztümöt nagyságos asszony. Képzeld el sztrájk van! Pedig milyen jó dolguk volt nekik! Nem kellett vévőkkel bibelődjenek, nem kellett adóval törődjenek, csak éppen varrni kellett nekik — mondták egy másik helyen.

— És mennyit dolgoztak naponta?

— Szezon idején 15-16 órát.

— S ezért kaptak túlorabért? — kérdeztük leejtett álkapoccsal.

— Azt már nem! — hangzott a felelet, mint az ostorcsapás. Hát hova jutnánk akkor amaifazondíjjak mellett?

Es itt jött egy hosszú siránkozás felemelt adókról, nagy rezsiről, drágulásról és rossz kereseti viszonyokról.

Az egyik munkaadó még azt is megemlítette: kérem a cukor ára is fölment.

— Na és a munkásoknak nem kell cukrot venniük? — kérdeztük megint ugyanazzal az arroganciával.

— De igen, de ők mégis kevesebbet használnak.

A sztrájk azonban javában állt már. Az eddigi szervezeten női munkásokat férfi kollégáik beiratták a szakszervezetbe.

A hangulat bizakodó, a férfi munkások után a női munkások is megalkotották segélyező bizottságukat. A feltorlódtott szezon munkára való tekintettel a bizakodás indokolt is, mert éppen úgy, ahogy a csizmadiák megkapták a kért béremelést majdnem teljes egészében — meg fogják kapni a szabók is — ha ki-tartanak.

Halgar ultra

Béke. Naponta halljuk ezt a szót. „Biztosítani kell a békét.“ „Közveszélyes őrtült, aki háborura gondol.“ Naponta halljuk ezeket a szövegeket. Paktumok és megnehtámadási szerződések százai abroncsozzák össze az országokat és a kontinenseket. Ankétoznak, megbeszélnek, hangsúlyozzák a békés szándékot és azt, hogy az elkövetkező legborzalmasabb háboru veszélyét akarják kiiktatni a szerencsétlen emberiség sorsából.

Most Strésaban volt konferencia. A dallamosnevű, napsugaras Azalea villában gyűltek össze Mussolini, Suvich, Flandin, Laval, MacDonald és Simon és természetesen ismét a békéről beszéltek. Tudjuk valamenynyien és érezzük, hogy minden szavuk, minden gesztusuk mögött a dreadnaught-ok, bombavető, páncélos harci kocsik, ágyuk és golyószórók százai, ezrei és milliói sorakoznak.

Hiába minden békeszólam, a háboru veszedelmének egyre emelkedő higanyszálát kell napról-napra meglátunk a fegyverkezés lázának áttűzesedett hőmérsékletében.

A haditechnikusok nem pihennek. Új és új, borzalmasabbnál-borzalmasabb hadiszerek kiagyaltásán török fejüket, szakadatlanul dolgoznak és nem lehetetlen, hogy az ő szándékuk is csak az, hogy a békét biztosítsák.

Feltalálták a minden akadályon keresztültörő golyót. Feltalálója Max Gehrllich ur „Halgar ultra“ golyónak keresztelte el. Átütőereje olyan nagy, hogy egy méter nyolcvan centiméter páncélfalat is átfur. Ha az emberi test ellenálló erejét egytized milliméter vastag páncéllemez ellenállóerejével vesszük egyenlőnek, akkor könnyen kiszámíthatjuk, hogy egyetlen „Halgar ultra“ golyó tizennyolcezer embert fűzhet fel a halál fonalára.

Aztán itt van a „forgóágyu“. Egy perc alatt ezer lövedéket képes kilőni

Aztán a hordozható „Stange golyószóró“. Mindössze tiz kiló. Percenkint hatszáz golyót szór és csövet — ha a hőségtől megolvad — egyetlen mozdulattal ki lehet cserélni. Rendkívül praktikus dolog. Az élénk fantáziával rendelkező ember elé őriési perspektiva tárul. Elképzeljük a jövőt, amikor mindenkinek meglesz a maga kis hordozható „Stange“ féle készüléke. Krausz rövidárkeres-

kedő golyószóróval járkál az utcán, eszeveszetten lövöldöz, kiló négyezer golyót, átmelegedik a cső, gyorsan kicseréli, tovább puffogat még vagy ezerhármszázat és roppantul örül, hogy milyen nagyszerű fiu ő.

Von Hasselbach ezredes, a német honvédelmi minisztérium tisztje olyan ügyes ember, hogy „sztratoszféra gránát“-jával egyetlen kézmozdulattal háromszázhusz kilométeres körzetben mindent el tud pusztítani. A gránátot természetesen nem kakaóval, hanem robbanóanyagokkal, vagy mérgező gázzal tölti.

A legborzalmasabb hadiszere azonban a „Z-sugár“, amely ha működésbe jön, repülőgépek hullanak darabokra, hidak omlanak össze, épületek, vasutak, tankok pusztulnak porrá.

És ezeket a szörnytségeket mind emberek találták ki. Rendes, családos emberek, akiknek feleségük van, gyermekük van, otthonuk van, akik

talán kertet művelnek, vagy hivatalba járnak és talán éppen úgy élnek, mint mi, akiknek számára ezeket a „Halgar ultra“ golyókat, „Forgó ágyukat“, „Stange golyószórókat“, „Z-sugarakat“ és „Sztratoszféra-gránátokat“ kitalálták.

És mi itt élünk, lent, a sötétben tapogatózva, elindított tehetetlen gépek vagyunk, földönjárók vagyunk, dolgozó és munkanélkül való emberek, bűneinkkel és erényeinkkel, erőinkkel és erőtlenségünkkel, itt élünk Párisban, Varóban, Moszkvában, Tokióban, Csikágóban, Londonban, Bucarestiben, Budapesten és mindenütt a világban, lövedékek, halál-sugarak és mérgezőgázok egyre sűrűsödő és sulyosodó árnyékában ismeretlen sorsunkkal és egyetlen életünkkel.

És tizennyolcezer életet meg tud szüntetni egyetlen pillanat alatt a Halgar ultra ...

Nemes István

Leon Alex:

Munkanélkül

DIOS:**Az Egyház és a háború**

Annak dacára, hogy a tizparancsolat pontja örök idők óta úgy szól, hogy „Ne öl” és hogy Jézus mondanái között helyet foglalt a következés is: „Aki karddal öl, az kard által hal meg”, a régi Egyház semmiféle ellentétet nem látott a kardforgató mesterség és Jézus tisztelete között.

Ennek ellenére azonban az egyház urai mindenkor jogot formáltak maguknak arra, hogy az „igaz” vagy „igaztalan” háborúk között különbséget tessenek. A papi doktrína úgy szól, hogy egy igaz háború egyetlen oka, valamely jog megsértése, egyszóval nem valamiféle csekély horderejű ok, hanem olyan sérelem, melyre egyetlen büntetés méltó csak: a háború. 1)

A háború mint olyan már magában véve sem lehetett elítélendő, mert a középkori főurak valamint az Egyház is gyakran folyamodtak a fegyverek döntéséhez olyan esetekben, amelyekben a közönséges halandók bíróságához voltak kénytelenek fordulni. Az „igaz” és „igaztalan” formulák azonban minden körülmények között fennmaradtak és a modern papság helyzetekhez simuló magyarázatai folytán felelősség nélkül lehet alkalmazni őket.

„Két nemzet közötti háború magában véve, kifejezetten nem lehet igaz, miután az igazság feltétlenül az egyik oldalán van. Formailag azonban mindkét fél szempontjából igaz lehet, ha mindegyikük saját jóhiszeműségéről meg van győződve. 2)

Fenti formulát felhasználva, a világháború kitörésekor, a hadviselő országok különböző vallású miniszterei sarokba dobva ellenzéki avagy éppen szocialista nézeteiket, fenntartás nélkül a hadatüzenő kormány mellé álltak miután országuk megtámadott lévén, létét kockára téve, védekező háborúra kényszerült. Ezzel egyidejűleg mindkét oldalon kijelentették, hogy éppen fenti okoknál fogva Isten az ő pártjukon van. „Gott mit uns” kiabálták a németek, akiknek császáruk palotája erkélyéről nagy beszédet tartott a hadüze-

net napján és felszólította őket, hogy menjenek a templomokba imádkozni. „Isten velünk és az ő akarata hatalmas” mondotta *De Mun* a katolikus francia és *Hertling* kancellár a protestáns német, majdnem ugyanazon időben, a pikkardiai nagy ofenzíva napjaiban. 3)

„Isten velünk van és továbbra is velünk marad. A német győzelem nem véletlen műve, hanem metafizikai szükségesség. Amennyiben a történelem által feljegyzett tények egy helyes ítélőképességű felsőbb hatalom által diktáltak, úgy bizonyíthatjuk, hogy a Sors nagy tettekre szemelt ki bennünket” írta a „Berliner Tageblatt” 1914 november 10-én. A hadatviselő államok papsága nagyon jól tudta, hogy népszerűségét, sőt mi több, létét kockáztatná, ha a hazafias érvésáradat ellen uszva, békét és felebaráti szeretetet prédikálna. Ezzel ellentétben pedig az „igaz ügy” mellé állva befolyását és hatalmát beláthatatlan módon megerősítette.

Amikor pedig az igazhívőknek kétségeik támadtak a verontás helyességét illetően, maguk az egyház emberei, „a lelkiismeret vezetői” slettek ezeket a kétségeket eloszlatni. „A hazákat Isten alkotta és parancsa az, hogy áldozzuk fel magunkat értük” mondja egy Ametta 4) nevű főpap, amíg egy kardinális, az „igaz” és „igaztalan” háborúk doktrínáját feszegeti 1914 karácsonyán egy beszédében:

— Németország által kiprovokált háború az igaztalan fajtához tartozik, mert ellenkezik a katolikus tanítás tételeivel. Egy törzstiszt kérdezte egyszer tőlem, hogy az a katona, aki egy igaz ügyért való küzdelemben esik el, vajjon mártír-e?

— A szó teologiailag szorosan vett értelmében nem-mel kell felelnem, mert a katona fegyverrel a kezében esik el, míg a mártír védelem és fegyver nélkül adja át magát hóhérjai kegyetlenségének.

— De ha afelől kérdezné meg engem, hogy mit gondolok egy ilyen hősi halott lelkiüdvét illetően, nem

haboznék kijelenteni, hogy Krisztus elismeri a katonai bátorságot és hogy a halál a szó keresztényi értelmében túlvilági üdvösséget biztosít a harcosnak. 5)

Ebben a pár szóban pompás összefoglalást lelt a háborúalatti egyház álláspontja. Amíg 1914 előtt minden olyan törvény, amely katonai szolgálatra kényszerítette a papokat, vallási üldözés számba ment, addig az „igaz háború” a „Jog és Civilizáció” hadjárata idején a kereszténység katonaruhába bujlik.

A szószéki szónoklatok mellett — amelyekből tucatszámra sorolhatnánk fel a legjellemzőbbeket — a könyv-
iparbeli propaganda sem marad el. Olaszország hadüzenete előtt, a francia katolikus propaganda szövetség *Baudrillart* apát vezetése alatt könyvet adott ki „A germán háború és a katolicizmus” cím alatt. Ha hinni lehet az egykori, természetesen szintén stólat viselő kritikusoknak, úgy a könyvnek hatalmas sikere volt, a birodalomban mindentűt „lelki erősi-től” szolgált és úgy fogadták, mint „égi világosságot”. Ezzel szemben Németországban hatalmas felháborodást keltett papi körökben az említett kiadvány és két kardinális a következő átiratot terjeszti II. Vilmos elé:

— „A germán háború és a katolicizmus” című könyvben német hazánk és győzedelmes hadseregünk ellen felsorakoztatott rágalmak miatt fogadja Felsőség az egész német papság nevében kifejezett fájdalmas felháborodásunkat. Nem fogjuk elmulasztani, hogy az Egyház legfőbb fejéhez panaszra ne menjünk. 6) *Von Bettinger* kardinális, müncheni érsek, *von Hartmann* kardinális, kölni érsek.

Ha a hívők legnagyobb része minden magyarázatérés nélkül is összeegyeztette vallásos érzelmeit hazafiúi meggyőződésével, a két ellenséges tábor kreált magának olyan theoretikusokat, akik különböző tévtanokkal még azt is be tudták bizonyítani, hogy a háborút Isten akarta és annak okait felsőbb erők kor-

1) Alfred Vanderpol: Az egyház és a háború joga. Be lin 1923. 119. oldal. — 2) P. P. de Pascal: Egyház és emberjogok. Párizs 1901. 25. oldal. — 3) Georges Anquetil: Sátán a bálvezér. Párizs 1930. 123. oldal. — 4) Adézi M. Dupin: A butítás uralma (Le règne de la Bête) című műve 49-ik oldalán. Párizs 1925. — 5) Bati-fol kardinális: Németország és a Szövetségesek a keresztényi felelősség előtt című műve 223-ik oldalán. Párizs 1915. — 6) Pierre Bati-fol kardinális: Németország és a Szövetségesek a keresztényi felelősség előtt 321. oldal.

mányozta hatalom robbantotta ki.

Mollke, az 1870-es évek nagynevű hadvezérének degenerált leszármazottja és a világháborúban első német főparancsnok, jelentette már ki az 1914 év elején, hogy a háború nem egyéb, mint a felborult rendnek isteni segédlettel való helyreállítása. 1)

Treitschke Henrik, német történész és publicista már a múlt század végén azt tanította, hogy az örök világbéke nem egyéb beláthatatlan következményű, veszedelmes utópiánál. Még ha az erős harcol a győzelemmel és nyílt harcban győzelmet arat felette akkor ez „az élet elkerülhetetlen törvénye”. Meg hogy „a háború az emberiség jótévéje”.

Von Bernhardi generális pedig kijelentette, hogy „harcolni éppen olyan elsőrendű emberi szükséglet, mint enni vagy inni”.

Párizsban 1914 december 13, a „*Libre Parole*” című lapban írta *Cherfilis* generális a következőket:

— *Éppen ideje volt, hogy jöjjön a háború és felébressze az emberek idealizmusra hajló tulajdonságait. Mert a háború csak látszatra pusztító. Tulajdonképpen olyan jótévé hatása van, melyet legjobban egy egészséges érvágáshoz lehetne hasonlítani, mely megkönnyebbülést hoz a rossz vagyaktól gyötört világnak. A népek szerencsére sohasem fognak leszerelni és ennek csak az emberiség erkölcsi fejlődése és a civilizáció terjegetésének hasznát látni.*

Amig Ausztriában és Magyarországon *Ferenc Ferdinand* megöletéséért folytatott szent háborút prédikáltak a papok és a csukaszürke fegyverek bosszuálló győzelemért imádkoztak, addig Oroszországban az *Atyuska* roszentelt fényképét osztogatták a századok katonái között, mint legfelsőbb lelki táplálékot és golyó elleni biztos védőeszközt. A németeket az öreg germán hadur védelme alatt küldték a „*Deutschland über alles*” harcba, míg a franciáknál a mennyei rendeltre küldött háború elején különösen a papság olyan szíven tüntette fel azt, mintha az Isten előtt beszennyezett híru francia nép megbüntetésére robbant volna ki. 1915 júniusában, a lelkigyakorlatok heteiben „*Franciaország bűnbocsánatáért könyörgő istentiszteleteket rendeznek*”. Maga *Poincaré* beszéli el emlékirataiban, hogy számtalan kérvényt és levelet kapott ebben az időben, melyekben mondhatni felszólították,

hogy „ajánlja Franciaországot a Szent Szívnek” (*Sacré Coeur*).

A pápa tudta és a papság is tudta, hogy Galiciában, Keletporoszországban ugyanazon halál pusztítja az emberszázazreket, mint Flandriában és hogy a párizsi templom nagypénteki bombázására egy olasz repülőraj adta meg a feleletet, amikor egy trieszti templomot rombolt össze bombáival. Tudták ezt továbbá az

ellenséges államok vezetői és papjai is.

Azonban érdekes, hogy éppen a mohamedán törökök szobrot emeltek a katolikus egyház fejének Konstantinápoly egyik forgalmas terén. Igaz, hogy ezzel sem neki, sem pedig a világnak nem sokat használtak.

Meghalt az apám . . . Írta: Sértő Kálmán

Fejbeközlintott a sürgöny.

Hogy: Menjek haza, mert meghalt az édesapám. Meghalt a szegény öregember, aki évtizedekig béreskedett a grófi pusztán. Sérveket kapott a nehéz zsákok cipelése alatt. Utolsó összeszedett erejével fákát döntött télt tüzelőnek — az uraknak. Követ tört a városnak. Felírta a váncosát a végrehajtó, hogy eladassa — és a hitelezők jálánságát kielégítse az árával . . .

Az édesapám születésétől fogva elnyomott, bujtott, foltosruhás és korgógyomru szolgálja volt a boldogoknak. Elpipázott: legalább egy vagon kajszinbarackfa-levelet — dohány helyett. Száraz kenyér mellett sokat gondolt az étvágyat üdvözítő szalonára. Az utóbbi tíz esztendő alatt nem aludt negyven órát fekvé. Az ágyon ülve bóbiskolt és orronbukott a földre. Megszépültek a gödörmögöttleklő szemei . . . Halványan tudott már csak emlékezni a táncos és nótás legénykorára . . .

Megkaptam a sürgönyt, hogy menjek haza. Mert utolsó rugóit az édesapám . . . A jószágos Halál földrejmot létesített a számára . . .

Vonatra ültem. Zenét dörögtek alattam az örülten forgó kerekek. De én éreztem, hogy minden állomás után nagyobb és szomorubb csönd borul a szívemre . . . Éreztem, hogy nagyon lesújtó lesz az utolsó — az otthoni csend . . .

Szelek füttyei és ostorozó dérdarák között vágtam neki a mezőnek. Esteledett . . . Tavaszról elvándorló, károgó várjak libegtek a fejem felett . . . Fehér templomunk tornyából kedvetlen harangszó ömlött . . . Kis menyecskeszemű tűz pislogott a temetőben . . . A sírásók hagyták ott az árválányhajfényű lángokat . . .

Késő éjjel értem az ablakunkhoz . . . Megkopogtattam . . . Egypár koma és komaasszony sirt a halott mellett . . . Édesanyám már nem tudott sírni . . . Beeresztett a szobába — és késő félórák szundittató görnyesztése után most kezdett zokogni ismét . . . Nagyot szírogattam és keserűen lerogytam a halott mellé . . .

Az egyik komám elhívott a pincébe. Ahonnét másnap délelőtt úgy kellett hazacsalni engemet. Azt mondták, hogy: makacs vagyok. Az édesapám koporsóját már kihozták az udvarra. Prédikált éppen a pap, amikor a kerítés mellett támaszkodtam. Nem mentem közel a koporsóhoz. Gyűlöltem a halotti tömjénszagot, a pislogó gyertyát — és az összes kitaláló mestereit! Csak akkor ugrottam a koporsóhoz, amikor az édesanyám összeesett . . . Felemeltem a karjaimba és megcsókoltam az ősz haját . . . Ekkor hullottak ki először a könnyeim . . . A harang indulószengése mellett megindult a temetési menet. Én leghátul bandukoltam.

— *Ne lássák, hogy a magyar költő milyen kopott ruhában szomorkodik . . . Ilyesmi megítélésében nem kérnek tanácsot a parasztok . . .*

A sírgödör mellett annyit ígért édesapámnak a pap, mint egy képviselőjelölt . . . Mennyországot ígért neki . . . Dobtam én is egy hantot a gödörbe . . . Aztán igazgyöngyöket szóró szemekkel nyomban elbucsztam az édesanyámtól . . . Ugy néztünk egymásra, mint a félholtak . . . Édesanyámat hazavezették a bátyáim . . .

Én pedig Pestre jöttem . . . Van még itt egy kis számad a som az évtizedekig béreskedő édesapám hitelbevett koporsójáért! . . .

1) Kluck generális: Párizs tél . . . Berliu 1925.

Egy életért — három hónap —

három havi felmondásért az élet

(Egy öreg ember halálára)

Ez év ápr. 1-én 6 társával együtt elbocsájtották az oradeai villamosművektől Farkas Károly főfűtőt. A 62 éves öregember, aki két év előtt könnyen keresztül ment még egy sérvoperáción (a sérv a fűtők mesterségével járó baj) a felmondás után 12 nappal szívszélhűdés következtében, hirtelen meghalt.

Április elsején levelet kézbesítettek ki a villamosműnél Farkas Károly főfűtőnek. A levélben az állt, hogy a törvények értelmében el van bocsájtva a villamosmű szolgálatából. A három havi felmondási időre járó fizetést havonként felveheti a villamosmű pénztáránál.

Ha nem lett volna már évek óta minden oly komoly, talán azt hitte volna: csak áprilisi tréfa. De nem! 32 évig dolgozott, egyike volt azoknak, akiken mulott, hogy az oradeai villamosmű mindenkoron eleget tudott tenni a követelményeknek — és most kirúgták, 32 év (egyetlen rövid megszakitással), sem ünnep, se vasárnap — csak munka. Kilenc kazán mellett 8 óra (a háboru előtt 12 óra) szakadatlan nehéz fizikai és szellemi munka. Főfűtő volt, de ő is meg kellett, hogy fogja a szeneslapátot, a hasábfát: hajolni, emelni, belökni, a fát, a szenet a kazán torkába. Hány vagon szén és fa ment át így a kezeden Farkas bácsi, 32 év alatt? Figyelni a vizállást, a nyomást, a műszereket, — a többi fűtőket, akikért szintén ő felelt, habár ezeken magukon is nagy felelősség nyugszik. 32 év alatt sok szén elfüstölgött a kéményeken, de Farkas Károlynak egyszer sem mondotta senki: „Miért nem dolgozik maga rendszeren? Vagy: „Ez nem jól van!” Nem. Farkas Károly mindig teljesítette a kazán mellett azt, amire szükség volt, hogy a gép a gépházban zavartalanul működjék. És ha üzemzavar volt, — nem percek, — másodpercek alatt kellett cselekedni, szelepet zárni, szelepet nyitni, — egyet száz közül,

gyorsan és körültekintően, mert egy város világítása, motorikus erőellátása, villamosforgalma, vizellátása — százezer ember társadalmi életfolyamata — függ egy-egy kézmozdulattól. — Milliós értékű gépek, emberek élete, — az ő maga élete — forog kockán. — Ezekben a pillanatokban Farkas Károly tudott cselekedni. Akkor sem vesztette el a fejét, midőn felette ropogva égett a tető, felig elperzselt, még lángoló gerendák hullottak, nehéz füst marta a szemeket, a robbanás veszélye közelebb volt, mint bármikor 30 év alatt. Farkas Károly akkor is — az 1933 nyarán kiűtött kazánház tetőtűz alkalmával hősiiesen állott a posztján. *Nem hagyta el helyét, csak akkor, midőn a füsttől elkábulva, önkívületben vitték ki a társait, — fűtők, akik a helyére léptek.*

Hős voltál Farkas bácsi, azon hősök közül való, akik a munka frontján vívják a küzdelmet az elemekkel. — A hideg, a meleg, a fáradtság, a betegség, amit ott szerezted, — üzemzavar és tüzvész nem tudtak megingatni. De azt, hogy így is lehet, nem értetted meg. *Egy életért — 3 havi felmondás.* Te még nem vetted észre, hogy egy másik háboru is folyik, — azoké, akik nem dolgoznak, — azok ellen, akik a munkájukkal teremtenek meg mindent. Most, mikor ezen a másik fronton az utolsó tartalékok is felvonulnak és a lövegek lecsapódnak még a legbiztosabbnak hitt fedezékbe is, akkor téged is szíven talált egy golyó. Az agyad, amely oly pontosan működött az üzemfenntartás legkritikusabb pillanatában — nem tudott ellenállni, mikor azt mondta valaki: „Eleget dolgoztál nekünk, Farkas Károly, 32 évig. — Elég volt

ennyi. A kötelességteljesítéshez szokott Farkas Károly megette, amit parancsoltak.

Farkas Károly temetésén nem képviseltette magát a város vezetősége. De ne feledkezzenek meg róla! Ne feledkezzenek meg arról, hogy valakinek ott kell lenni a gépek mellett, hogy azok erőt és fényt — életet adhassanak a városnak. Farkas Károly ott volt, mikor feje felett ropogott a tető.

Gera Andor

o l v a s s a
és
terjessze
az

„EGY HET”-et

Korvin Sándor:

A haladó író és olvasója

(Viszontválasz
Erdei Ferencnek)

Kedves Erdei Ferenc!

„Mihez kezdjen az erdélyi fiatal lírikus?” címmel megjelent — a teljesség igénye nélküli — szakmai megjegyzéseimre írt válaszából örömmel látom, hogy a tetszhalott erdélyi haladó irodalom kérdései ismét eleven érdeklődést keltenek. Örülök, hogy megjegyzéseimmel alkalmat adtam kitűnő soraira, melyek helyes érzékkel az erdélyi valóságba és a haladó gyakorlatba ágyazzák a kérdést, amit cikkem pusztán mester-ségbeli vonatkozásaiban érintett. Gondolatmenetével teljesen egyetértek, szeretnék azonban visszatérni válaszában némely félreértésre valló részletére. Itt van mindjárt az a feltevés, hogy a líra s a lírára hangolt lelkület az én értelmezésemben az „egyéni lelki problémák szűk köré”-t jelenti. Ebben téved. Ez a fogalmazás teljesen távol áll tőlem s különben bármilyen felfogásu meghatározásnak is szegényes és naiv. Semmi értelme a líra meghatározásáról vitázni. Mindnyájan tudjuk, hogy a líra a legközvetlenebb egyéni megnyilatkozás s így a legközvetlenebb hatású is. A költő önös vagy közösség mivolta nem változtat a líra eredendő természetén. Ellenben valamely költészet olyan mértékben közösségi értékű, amilyen mértékben érző és tevékeny közösségi ember maga a költő. Azt hiszem ebben nincs semmi problematikus és megegyezhetünk fölötte. Van itt köztünk egy sokkal lényegesebb félreértés — „az európai értelemben vett baloldali kulturélet” értelmezése körül. Sorából látom, hogy ezt valami oktalan s a mi viszonyaink közt indokolatlan igényességnek, valamiféle kultur-sznobságnak veszi. Hát bizony nem az. A fenti megjelölés alatt (jobb megjelölés híján) a negyedik rend s a vele rokon törekvésű rétegek kulturális életének nyilvános lehetőségeit értem, — melyek ma sajnos mostohábbak mint valaha. S e nyilvános lehetőségek idézgetése cikkemben már csak azért se lebecsülendő, mert tény, hogy az erdélyrészi negyedik rend számottevő kulturális megnyilvánulásai abból az időből származnak, amikor közjogilag szabadabban lélekezett. S ez nagyon természetes is. Közszabadságok hiánya azonban nem jogosítja fel az írókat se megtorpanásra,

se csüggedésre, se megfutamodásra, — nincs is köztünk senki, aki ilyenminek hangulatot akarna teremteni. Be kell látnia azonban, hogy épp a válaszában idézett Nagy István reprezentatív műve, a Nincs megállás megjelenése is az említett időre esik, (ha a hanyatlási szakaszára is, — melyen talán az utolsó számottevő irodalmi megnyilvánulás). Azóta bizony Nagy István az „európai értelemben vett kulturélet” lehetőségétől megfosztva, reprezentatív és így szélesebb rétegekben és nagyobb hatást keltő műveit képtelen megjelentetni. (Banda, Tűz a malomban és más regényei és kisebb írásai kiadatlanul hevernek.) Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a mai kezetek és lehetőségek közt és ellenére nem közvetíti el mondanivalóit osztályához.

Van irodalmi életünknek egy másik idévágó esete. Itt van Szilágyi András „Új pásztor-a” (párisi kiadó ajándéka!) mely akkor jelent meg és terjedt el Erdélyben, amikor a „baloldali kulturélet frázisa” még eleven volt. Az sem véletlen, hogy a könyv amely az erdélyi falusi szegénység egyedülálló hősköteménye egy prágai kávéház márványasztalán íródott, Egon Erwin Kisch asztalának szomszédságában. Az író tüdejébe nem csak az erdélyi falu, hanem az európai haladó műveltség levegője is áramlott.

Ezzel elérkeztünk a „hagyományos párisi ut” ügyéhez. Nem sznobizmusból irtam. A hajdani erdélyi magyar humanisták párisi utazására gondoltam, meg az Adyéra, amelyről azt írja a hűséges és igaz Bölöni György, hogy Ady költői és politikai eszmélésének döntő állomása volt. Persze nem állítom, hogy a nyugati, vagy egyenesen párisi ut minden körülmények közt damaszkuszi útja a haladó érületű fiatal íróknak, — azt azonban igen, hogy a nyugati negyedik rend s a hajadó mozgalmak kulturális életével való megismerkedés a fiatal író nagy iskolája lehet. S ezt a nyugati utat nem minden eredmény nélkül járta meg nemcsak Ady Endre, hanem Gorkij is, nem csak Ilja Ehrenburg, hanem Illyés Gyula és József Attila is, — s lélekben Petőfi az ő szeretett Béranger-je oldalán. S bizony ma megint Párisra emeljük tekintetünket a francia n-

gyedik rend összefogására, öntudatosságára, mely az európai vereségek után oly nagy reménységünk. S André Gide, Merlaux, Aragon, Jean-Richard Bloch és mások példái lelkesítenek.

S ha már erről van szó, itt van nálunk a Korunk, mely mindig is a nyugati haladó mozgalmakhoz igazodott, (nem baj, hogy ezt több oldalról felrötták neki) s amely tizedik éve s a mai nehéz körülmények között is az európai színvonalu és sugallatu következetesen haladó műveltséget, kulturharcot és kritikát jelenti Erdélyben. S nem véletlen az sem, hogy Nagy István irodalmi megszületésénél nemcsak, hogy a Korunk bábáskodott, de az író a megmondhatója, hogy talentumát irányította, a széles közvéleménybe vezette és helyét a negyedik rend magyarnyelvű irodalmában kijelölte.

No de ne sikkasszuk el a Hatvany ügyet sem. Őszintén szólva nem értem E. F. szent haragját. Nem pályázom Hatvany Lajos ösztöndíjaira, s mindössze egy tréfa erejéig említettem meg őt cikkemben, de bevaltóm: egyáltalán nem látom őt olyan visszataszító figurának. Hatvany a polgári radikalizmus szószólója volt és ma is az, ezenkívül haladó szellemű irodalomtörténész, — az ő baja, hogy polgári radikalizmusa ma időszzerűtlen. Arról sem tehet, hogy zsidónak, bárónak és gazdag embernek született. Mint mecénás senkinek sem harapta le az orrát és segítségért cserébe nem kért semmit, legkevésbé azt, hogy az illetők behódoljanak gondolkodásának. Ezt nem kérte se Adytól, se József Attilától, se Sértő Kálmántól s még mit tudom kitől... Hatvany az, aki. Nem Kropotkin, nem Batthányi Ervin, nem Károlyi Mihály vagy Lunacsarszky... Ne legyünk vaskalaposak!...

Azt hiszem mindössze ennyi félreértés volt köztünk. Ami a fiatal költők feladatait illeti teljesen helytállók és értékesek megvilágításai. A jövőre nézve, gyakorlati téren tehát arról van szó, hogy iparkodjunk a haladó törekvésű rétegek közösségébe illeszkedni. És iparkodjunk megtalálni azt a minden körülmények közt művészi kifejezést, amely mondanivalóinkat úgy a „mélyben”, mint a szabadabb nyilvánosság előtt a leghatásosabban közvetíti el közösségünkhöz,

A mai színház:

Haszonleső szerzők, szédelgő igazgatók és sztárokká maszkírozott kokottok vállalkozása

Írta: Leon MOUSSNIAC (Páris)

A „Nouvelles Littéraires”-ben jelent meg a híres francia rendező és író tollából az alábbi tanulmány, amely rámutat arra, hogy a gazdasági világháza a mai színjátszást hová deklaszsztálta és hogyan születhet ujja a színjátszás.

Jacques Copeau, — Lenormand darabjának, „A színház alkonyának” előadása alkalmával — már kifejtette a drámai művészet mai szomorú helyzetének okait, elpanaszolván, hogy mily ritkaságszámba mennek manapság a nemesebb színpadi kísérletezések. Idézem néhány megjegyzését: „Az az igazság, hogy a szegénység uralkodik ezekben a háálraitelt házakban. Ez melegágya a legkülönbözőbb vétkeknek és már ott tartunk, hogy maga a színház szeretete valami bünös dolog érzését kelti, hisz a mai színház tele van nyomorusággal, széthuzással, prosztituációval, szédelgő igazgatókkal, haazonleső szerzőkkel és sztárokká maszkírozott kokottakkal.”

Egy példa nélkül álló krízis által sarokbaszorított rendszer kénytelen visszautasítani az ujszellemű kísérletek zömét és a legváltozatosabb módon elnyomni a gondolat szabad kifejtését. Erre kényszerít nemcsak a bizonytalanság és növekvő nyomor, hanem a tanításra és az általános művelődésre ráerőltetett korlátok és a lecsökkenett lehetőségek is, amik megakadályozzák, hogy a nagytömegek is érdeklődhessenek az irodalom, a tudományok, a művészetek és a színház iránt. Megakadályozzák a vállalkozó szellem elkedvetlenítésével, iskolák bezárásával, tanszékek megszüntetésével, az iskolákba és egyetemekre felvehető tanulószámának meghatározásával, olyan könyvek elégetésével a fasiszta országokban, amelyeknek nagyrésze az összembe- ríség legértékesebb intellektuális megnyilvánulásait képviselték.

Ez már ami van, nem is egy színház alkonya, — mint ahogy megjegyezte Jacques Copeau, hanem inkább egy alkony színháza.

Mily ellentétben áll az elmondottakkal az orosz színház, melyet alkalmam volt több mint két éven keresztül közelről tanulmányozni. Néhány hónapon keresztül magam is résztvettem Moszkva egyik legnagyobb színháza belső munkájában. (Egy francia darabot rendeztem.) Ott a színházművészet feladata, hogy hűlen bemutassa egy új kor születését, minden kísérlet és igyekezet — nem törődve a nehézségekkel, amik egy ilyen feladatnál felmerülnek, — ennek a célnak kielégítő megoldására irányulnak. Nem lesz minden érdeknélkül való közelebből megvizsgálni ezt a problémát, analizálni a tévedéseket, vagy sikerek okait.

Az orosz színház, a forradalom után is éveken keresztül a Stanislavszky, Meyerhold, Tairoff, Vaghtanghof által még a háboru előtt létrehozott fellendülés hatása alatt állott és azon elveket követte, melyek fölötti viták annakidején már nemcsak az orosz színházi és irodalmi körök érdeklődését keltették fel.

A következőket folytatott kísérleteknek köszönheti a szovjet színház, hogy az októberi forradalom egy egy hősi epizódját a legváltozatosabb megjelenítésekben, eredeti, eleven és megkapó módon adhatta elő s hozzájárult a nagytömegek szükséges ideológiai és általános neveléséhez. Amikor egy 170 millió lelket számláló népnek sikerült az országban majdnem teljesen megszüntetni az analfabétizmust, valamint 88 egymástól különböző és nagyobbára romád nemzetet kisnemzeti egységekké szervezni. Es sikerült egy igazán számottevő tömeg érdeklődését felkelteni az irodalom, a művészetek és tudományok iránt. A régi szociális formák szétrombolásától az új társadalom felépítéséig a színház is olyan kérdésekkel találta

magát szemben, melyeknek megoldása szisztematikus komoly tanulmányozást és megalkuvást nem ismerő lelkesedést igényelt. Idetartoznak: a modern és klasszikus repertoírok problémái, melyek közel ezer színháznak kell, hogy anyagot adjanak. A precíz formák problémája, amit az új ta talmu darabok tesznek szükségessé. A színészek kiképzésének kérdése, stb., stb. Ezek a törekvések természetesen vitákra és parázs harcokra adnak alkalmat a különböző irányzatok és felfogások képviselői között.

Jelenleg a technikai kérdések bizonyos foku háttérbeszorítását észlelhetjük, mintegy természetes reakcióját annak az irányzatnak, amely a forradalom után, oly hosszú időn át kizárólag a dekorációt és a technikai hatásokat helyezte előtérbe, elhanyagolva a szöveget, a darabok irodalmi és költői részét.

Ezt az irányzatot figyelhetjük meg, nemcsak a kulturközpontokban, hanem az Unió egész területén. Jömagam végignézttem Erivánban, Szovjet Örményország fővárosában a „Figaró házassága” egyik előadását és mondhatom elevenség, ritmus és egységesség szempontjából, dicséretére válna bármelyik párisi színpadnak is. Ugyanily benyomásokat szereztem Fehéroroszország, Ukrajna, Szipéria és Transkaukázus számos városában is, nem beszélve Leningrádról, hol különösen eleven színházi élet lüktet.

Hogy az Unió színházai mindég telve vannak és az üzemek megkolkhozok számtalan amatőr társulatai mellett ma már igen nagyszámu professzionista parasztszintársulat működik, természetesen nem ezért van — mint ahogyan sokan mondják, — mert az oroszok jobban szeretik a színházat a többi népeknél. Ha így volna, ki kellene azt is jelenteni hozzá, hogy az oroszok jobban szeretik a költészetet, a táncokat, a zenét, a festészetet és a

mozit is, mint a többi népek. Hiszen sehol máshol az irodalom nem könyvel el nagyobb sikereket, a moziknak nincs több rajongója és a festmények körül a kiállításokon, vagy épületek körül a szabadtereken sehol oly eleven viták nem keletkeznek, mint ebben az országban.

A francia államnak nincs arra pénze, hogy csnk egyetlen kísérleti színpadot is fenntarthasson. A legjobb művészeink, kétségbeesésükben a klasszikusokhoz fordultak: Jacques Copeau és Charles Dullin, Shakespeare és Calderon játsszák, Gaston Baty Dosztojevszkit hozta színre, René Rocher pedig nem tudta megnyitni pénzhiány miatt a „*Vieux Colombier*” kísérleti színházát.

Hallom az ellenvetést. Csak ne politikát! Ma? Mikor mindenki érdekel a politika, mikor mindenki nyíltan, vagy többé kevésbbé nyíltan politizál. Az a veszély, amely ma fenyegeti a szabadeszméket és minden egyes ember morális és materiális életteltségét, oly nagy, hogy

mind kevesebb lesz azoknak a száma, akik még ma is azt hiszik, hogy ráérnek a választással.

Nincs tehát helye többé a lagymatag színháznak, csak legfeljebb oly mértékben, mint amilyen mértékben még ma is akadnak ilyen lagymatag emberek. A dillettantizmusnak nincs létjogosultsága abban a társadalomban, melynek az érdeklődési körét a legnagyobb fokon, a közvetlen jövő kérdése tölti be.

Annak a színháznak a szelleme, amelyik korát híven akarja visszatükrözni és biztosítani akarja a drámai művek további fennmaradását, realistának kell lennie, olyan értelemben, hogy nem szabad megelégednie az élet szubjektív, idealista megmutatásával, hanem alaposan bele kell mélyednie a társadalmi események és azok mozgató erőinek mélyére. Be kell mutatnia az emberiség különböző rétegeinek világnézetét és egymáshoz való viszonyát.

Ezért a holnap színháza vagy politikai lesz, vagy pedig nem lesz többé.

után, hajlandók voltak békejobbot nyújtani a főpincéreknek, amit avval is bizonyítottak, hogy a múlt héten megtartott vezetőségi ülésre meghívták a főpincéreket is, de azok közül egy sem jelent meg.

És most megmondjuk az igazi okot, hogy miért helyezkednek szembe a főpincérek a pincérekkel. Csakis azért. mert a százalékrendszer bevezetésével a főpincérek napi keresete csökkenne. *A főpincérek kevesebbet keresnének.*

Ezért támadták meg az össz pincérmunkásságot és ezért a csekély differenciáért tesznek kenyértelené számos családos munkást és kergetik bele egy esetleges sztrájkba a munkásságot.

Felhívjuk még egyszer a főpincéreket, hogy hagyják abba ellenséges magatartásukat, mert egy főpincer sem tudja, hogy mikor uszik el egy szerencsétlen spekuláció folytán a pénze és mikor lessz még szüksége állásra, mint dolgozó pincernek. Hangsúlyozzuk, hogy mi nem akarunk az ő érdekükbe belegázolni, hanem csak a mieinket védelmezni és azt is békés uton. De ha nem akarják, ám legyen. Mi tovább is fogunk harcolni a társadalmi pozíciónk érdekében és felhívjuk a közvéleményt és a törzsvenlőgeket, akiknek jogukban áll ebben a kérdésbe beleszólni, döntsenek ők és mi alávétjük magunkat a közvélemény döntésének.

A pincérmunkások szakszervezetének vezetősége.

A pincérek harca a borralaló ellen

(apluk a következő sorokat.)

Több napilapon keresztül az olvasóközönség bizonyos mértékig tudomást szerzett arról, hogy a helybeli pincérek mozgalmát indították a borralaló rendszer bevezetéséért, amely rendszer minden más városban rég uzus is már.

Ennyit tud a közönség a mozgalmról. De a közben lefolyt eseményekről és az u. n. kulisszatitkokról egyáltalán nincs informálva. Éppen ez indított bennünket arra, hogy rávilágítsunk a harc lefolyására és fejleményére.

A pincérmunkásokon az évek óta folyó harcban annyira urrá lett az a szellem, hogy nem hajlandók tovább borralalóért dolgozni, nem hajlandók többé a kezüket alamizsnáért nyújtani. Hogy ez mit jelent, azt minden önértelmes és logikusan gondolkodó embernek tudnia és érezni kell.

Ez évben március elején, amikor a pincer szakszervezet vezetősége alig hogy a kollektív szerződés megfogalmazásáról kezdett tárgyalni, jött az első meglepetés. Éspedig egy levél alakjában, amely levél a főpincérek aláírásával ellátva a következőket tartalmazza:

Vegyék tudomásul a szakszervezet vezetői, hogy az alulírott főpincérek nem hajlandók semmiféle szaktársi,

vagy szociális összeköttetésben maradni a pincérekkel és hagyják ki őket a mozgalomból, mert *ők a mai helyzettel teljes mértékben meg vannak elégedve.*

Ebből a levélből kislült, hogy ezt a harcot nemcsak a munkaadók ellen kell folytatni, hanem a saját szaktársaink, a főpincérek állanak velünk szemben. Ennek a megállapításnak a következménye az volt, hogy a taggyűlés egyhangulag teljes joggal az aláírások között szereplő főpincéreket a szakszervezetből kizárta.

És most jött a főpincérek részéről a retorzió; ami abból állott, hogy egyes helyeken *családos pincéreknek mondtak fel* és alaptalan meg légből kapott vádakkal halmozták el a pincéreket, hangoztatva, hogy ők ezzel csak a munkaadók érdekeit védik. Ez az érvelés is ép oly naiv és átlátszó, mint a többi, mert hát mindenki tudja, hogy annak a családos és nincstelen pincernek sokkal nagyobb szüksége van az állására, mint a kapitalista főpincernek.

De a főpincérek főérve az is, hogy a pincérek az ő érdekeiket is támadják. Hát ez teljesen alaptalan. Ennek az érvelésnek alaptalanságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a pincérek még most is a történetek

Specialitati de cafea

LAVANDA

kávékülönlegességei a legjobbak

STR. VLAHUTA 52. TEL. 292

Egy kis lapszemle

A tokiói

főállamügyész maga elé idézte Minobe egyetemi tanárt, aki most felállított elméletében a japán császár tevékenységének isteni vonatkozását veszi tagadásba. Amennyiben Minobe nem volna hajlandó elméletét visszavenni és tanári tisztéről, valamint felsőházi tagságáról lemondani, akkor mind a kettőtől megfosztják és tankönyvét elkobozzák. A hadsereg, élén Bajasi hadügyminiszterrel, az ó-japán császári gondolat és tekintély azonnali helyreállítását követeli és megfelelő nyilatkozatot a kormány részéről.

*

A moszkvai

központi irodalmi hivatal kimutatása szerint a szovjetunió területén az elmúlt évben 446 millió könyvet nyomtak. A könyveknek majdnem a fele szociális, vagy politikai tartalmu volt. Számszerűleg a második helyet technikai tartalmu könyvek foglalják el, Harmadik helyen a mezőgazdasági kiadványok szerepelnek.

*

Az utóbbi időben

Anglia egész területén heves tüntetések voltak a vidéken még mindig érvényben lévő tized ellen ami Angliában mindezideig intézményesen megmaradt. A hatóságok kilenc darab marhat foglaltak le és árvereztettek el nyilvánosan egy parasztnál, aki ötven fonttal hátralékban volt és nem akarta, vagy nem tudta ezt a középkori izü kötelezettségét megfizetni. A szomszéd kigazdák mind összegyűltek a paraszt farmján és nyilvánosan elégették a kanterbury-i hercegérseknek egy képét, mert az anglikán főpapot mint a tized intézményének egyik védelmezőjét ismerik. Elégették továbbá Anna királynő egy képét is, mert a tizedet „Anna királyné járulékanak” nevezik.

Felelős szerkesztő:
BÁRDOS LÁSZLÓ

Minden cikkért a szerzője felel
Előfizetési díj: Egy óra 12 lei,
3 óra 30 lei, egy évre 120 lei.
Előfizetési díjak postabélyegben is
beküldhetők

Tipografia „MERCUR” S. A. Oradea
Strada Alexandri 11.

Róth László képei

Kezdetben volt a portré, úgy ahogy azt a lencse megteremtette és több-kevesebb ügyességgel rendelkező retusőrök utánadolgozták. A vidékies fényképészet stílusát felváltotta egy másik, amely éppen olyan hamis, elképzeléseiben, módjában és céljaiban, mint amaz előbbi. Az egyik torzított és művészietlen volt, ez pedig művészi, de hamis. Angelo iskolája mamár nem tanulmány a fiatal fotografusok számára, akik többet tudnak és mást akarnak, mint Angelo és követői.

Romániában az új fotográfia legelhivatottabb művelője az a Róth László, akit különösen jól ismernek és elismernek mamár az erdélyi városokban és aki most az oradeai Ujságíró Klubban rendezett retrospektív kiállítást. Róth László nemcsak mint portréfényképész jelentkezett itt, bár portréi csaknem kivétel nélkül művészi tanulmányok tárgyául szolgálnak, hanem olyan lencsét tart a kezében, amely a kor jelentőségeit viszi a néző elé, megrögzít és propagál. Fény és árnyjátékon túl Róth László a fotográfia jövő útjait úgy keresi, hogy nem felejkezik el a jelen felvetődött problémáiról, s ezzel az új fotografust nemcsak művésszé korigálja, de egyben szociológussá is, akinek feladata van és mondanivalói vannak az objektíven keresztül.

(b.)

A szerkesztő postája

Bardóczi Mihály csángómagyar. Szeretnénk közreadni szóról-szóra azt a mélységből jövő sikolyt, ami hozzánk intézett leveléből kihallik. Nem rajtunk áll, hogy vem vihetjük úgy a nyilvánosság elé ahogyan maga, a maguk lelkében megfogant. A hegyek és kősziklák között élő csángó és a városokban dolgozó, vagy nem dolgozó, munkaerőjét hiába kínáló munkanélküli elhagyatottsága között nincsen semmi különbség, mint ahogy érzésviláguk találkozik, egymásbafonódnak az útjaik is: „Panaszkodni nincs módunk, szót, emelni a sérelmeinkért, — írja, — de nélkülözéseinken és nyomorunkon senki nem akar segíteni. Még a magyarpárti urak sem, akiknek most nem vagyunk testvérek, pedig jól tudják, milyen kopár vidék az, ahol

nyomorgunk, a hegyek között alig van annyi kis földünk, hogy egy kis pityókat (burgonya) természetünk és a többinek még annyi földje sincs és amíg fát nem visz a városokba, nincs mit tegyenek az asztalra. De már fa sincs és mi fából és fuvarozásból, erdei munkából tartottuk fenn magunkat Csupa jalkiállítás vagyunk az életünkért és a gyermekeinkért. Nem akarnak hitelt adni csendes panaszainknak. Pedig mi kivettük a részünket a világháboruban, helyzetünkön csak úgy lehet segíteni, ha meghallgatják a mi szavunkat is, mert mi dolgozunk és munkánk után élünk meg és mi úgy is akarunk élni, de a hasznát is élvezni akarjuk a munkánknak. Elég volt a papi bolondításokból is, aki mindig vizet prédikál, ő maga bort iszik. Mi meg isszuk az elnyomatás, a nyomoruság borát, e föld fekete, keserű kenyérét. Pedig nem a természet tett akkora elválasztást ember és ember között. Mi itt akarunk élni a földön és élni akarunk, nem pedig mindig kinlódni és szenvedni ...”

Szeretetünk és biztatásunk küldjük válaszképen Barbóczi Mihálynak.

Diós. Timișoara. A kéziratot, levelet megkaptuk. Amint látja, már ebben a számban hozzuk is, szívesen vesszük mások is írásait.

Sok üdvözlettel.

Olvassó Oradea. Mi figyelemmel kísérjük a világsajtót és valóban találkozunk olyan jelekkel, hogy Hitler népszerűsége fokról-fokra csökken és a beugratott néptömegek kezkenek kiábrándulni. — Viszont tényként azt is el kell ismerni, hogy a győnge öntudatu tömegek jórésze még mindig issza azt a mákonyt, amelyet a hitleri nacionalizmus, a katonai szellem, dobbantó álerő szüretel le számára.

